

Antikvarisk medverkan

Bredaryds hembygdsgård

Byte av yttertak på linbastan från Öen

*Bredaryds socken i Värnamo kommun
Jönköpings län*

Antikvarisk medverkan

Bredaryds hembygdsgård

Byte av yttertak på linbastan från Öen

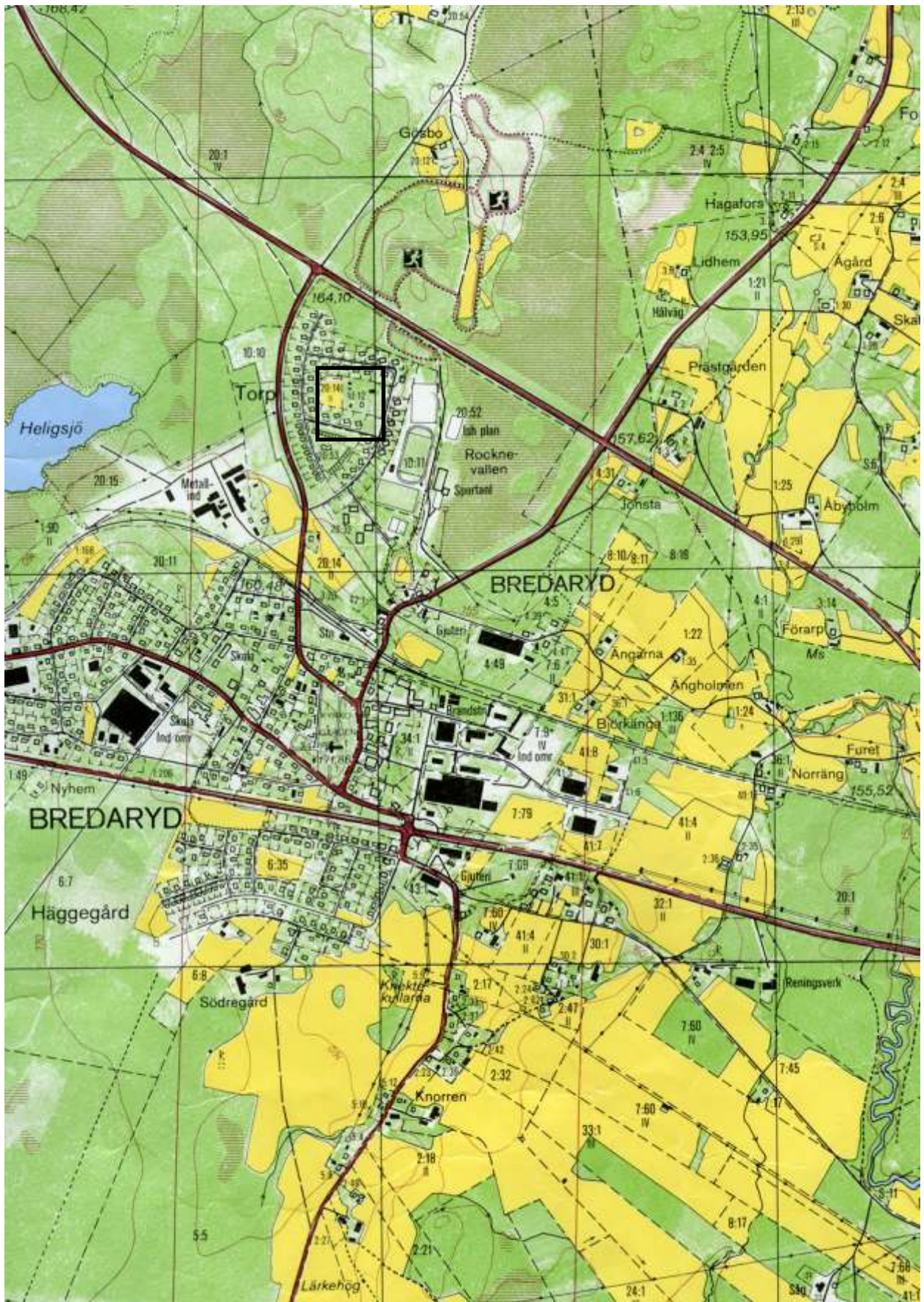
*Bredaryds socken i Värnamo kommun
Jönköpings län*

Rapport och foto: Anders Franzén. Tryckning och distribution: Marita Tidblom.

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping, Tel: 036-30 18 00. E-post: info@jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2012

Utdrag ur Gula kartans blad Bredaryd 5D:74.

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM

ANTIKVARISK MEDVERKAN

1. ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Antikvarisk kontrollant Anders Franzén	Rapportförfattare Anders Franzén	Dnr. 27/11	Lst./Kommun dnr. 434-5662-2010	Slutbesiktning utförd 11 november 2011
Fastighetsbeteckning/Populärnamn Bredaryd 10:12/Bredaryds hembygdsgård		Beslut enligt ☐ Lagen om kulturminnen m.m. ☒ Förordningen om bidrag till kulturmiljövård ☐ Plan- och bygglagen		
Län Jönköpings	Kommun Värnamo			
Stadsdel/Trakt	Socken/Församling Bredaryd	Fastighetsägare/Adressuppgifter Bredaryds hembygdsförening C/o Gunnar Jonsson Ringvägen 43 330 10 BREDARYD		
Ekonomisk karta Bredaryd 5D:74	Koordinat x 6341.45	Koordinat y 1375.00		

2. BAKGRUND (bakgrundsbeskrivning, historik)

<p>Bredaryds hembygdsförening bildades 1935 och inom kort förvärvades den sk Stentorpsstugan. Byggnaden demonterades och återuppfördes på sin nuvarande plats 1937–38. Byggnaden var den första som flyttades till den blivande hembygdsparken. År 1951 flyttades även ett sockenmagasin till parken.</p> <p>Hembygdsparken fick ytterligare ett tillskott i den nu aktuella linbasta som förvärvades och flyttades till parken 1953. Tidigare låg bastan i Eskilstorps by på torpet Öen. Eskilstorps by genomgick laga skifte 1871–77</p> <p>Linbastan har en rektangulär planform med en svale vid den ena gaveln. Stommen utgörs av liggande timmer utan fasadpanel. Timrets utsida är inte ytbehandlat. Byggnaden har ett sadeltak på åsar. Takbotten består av sågade tämligen sentida brädor, en del med vankant. Ovanpå ligger en platonmatta och däröver ett tjockt lager av grästorvor med frodig växtlighet. Ingen näver ingår i konstruktionen. Mullåsarna nederst på långsidorna utgörs av sågade ekstockar med glesa dräneringsuttag. Mullåsarna är fästa med vinkelbeslag av stål.</p> <p>Ett parti av taket över svalen visar på läckage och fuktskador. För övrigt tycks konstruktionen fylla sin funktion. Genom att växtligheten och jordlagret på taket vuxit i tjocklek kan det finnas risk för att yttertaket är för tungt för timmerkonstruktionen. Sedd från ena gaveln tycks linbastans konstruktion ha förskjutits något åt sidan. Byggnaden vilar på en socken av bearbetad sten.</p> <p>Det är svårt att datera linbastan, men enligt boken <i>Hembygdsgårdar i Jönköpings län</i> 1980 bedöms bastan vara från 1800-talets förra hälft. En faktor som eventuellt motsäger denna uppgift är den påkostade sockeln som snarare är ett tecken på att byggnaden är från 1800-talets senare decennier eller att den tillkom i samband med flytten.</p>

3. ÅTGÄRD

Period/år	Projektör	Entreprenör/Hantverkare	Byggherre
2011		Egen regi	Bredaryds hembygdsförening
Berörd byggnadsdel	Tillstånd före renovering	Vidtagna åtgärder (med angivande av material, metoder, avvikelser från program)	
Yttertaket	Taket utgörs av åsar som bär upp ett brädtak som är synligt inifrån. Dessa brädor ligger med riktning från nock till takfot. På dessa brädor ligger ett lager plastmatta, så kallad Platonmatta. På denna har slutligen lagts grästorvor. Genom biologisk påväxt är torvskiktet mycket tjockt.	Omläggningen inleddes med att grästorven revs. När platonmattan kom fram visade det sig att den kasat ner på vissa ställen så att hål bildats. Som en följd av detta visade sig takbotten vara mer rötskadad än beräknat. Rötskadade brädor ersattes därför med nya brädor med samma dimensioner. Vissa brädor kunde vändas.	
Mullåsen	Nederst på takfallen ligger en mullås av sågat virke och den hålls på plats av rostande vinkeljärn. Ingen näver	Nya krokar av ene med naturligt vuxna vinklar fästes utefter takkanten. Ny näver lades i fem lager. För att hålla nävern på plats temporärt	

Vindskivor	finns vid takfoten, vilket ju är ganska vanligt för att ge intrycket av ett näverskikt. Platonmattan är fullt synlig vid takfoten. Vindskivorna är dubbla med förskjutning och med stormlister.	spikades den glest. Slutligen lades grästorvor i två lager på nävern. Nävern levererades av Koler trä. Vid gavlarna sattes nya vindskivor av furu upp. Dessa spikades i första hand, men vissa skruvades. Vindskivorna gjordes av tre brädor för att täcka hela takets tjocklek. Ovanpå fästes nya stormlister. Alla trädetaljer ströks med dalbränd trätjära.
------------	--	---

4. KOMMENTARER (erfarenheter, kritisk granskning)

Arbetena medförde att byggnaden erhöll ett prydligt och fungerande yttertak. Genom att hembygdsföreningen året innan genomfört en kurs i torvtaksläggning och med kunnig handledning från Svensk Byggtradition kunde arbetena genomföras i egen regi.

Den bakre gaveln består av timmer som börjar bli rötskadat i splintveden. Det kan vara ett alternativ att förse denna gavel med en omålad locklist- eller lockpanel.

5. BYGGNADSHISTORISKA RÖN / HISTORISKA RÖN (nya upptäckter, datering, ev. kommande publikation)

Linbasta i Bredaryd är visserligen flyttad till platsen, men man kan anta att bastans eldstad rekonstruerats enligt traditionellt mönster. Detta innebär att denna linbasta är en av få med en fungerande eldstad. För ett par decennier sedan var den i bruk vid enstaka tillfällen.

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

15 maj 2012

Anders Franzén

FOTOBILAGA

Linbasta inför restaureringen. På takfallet till vänster växer ett litet träd.

Den bakre gaveln inför restaureringen.

Takfoten med mullstocken.

Takets hörn med vindskivor och synlig Platon-matta.

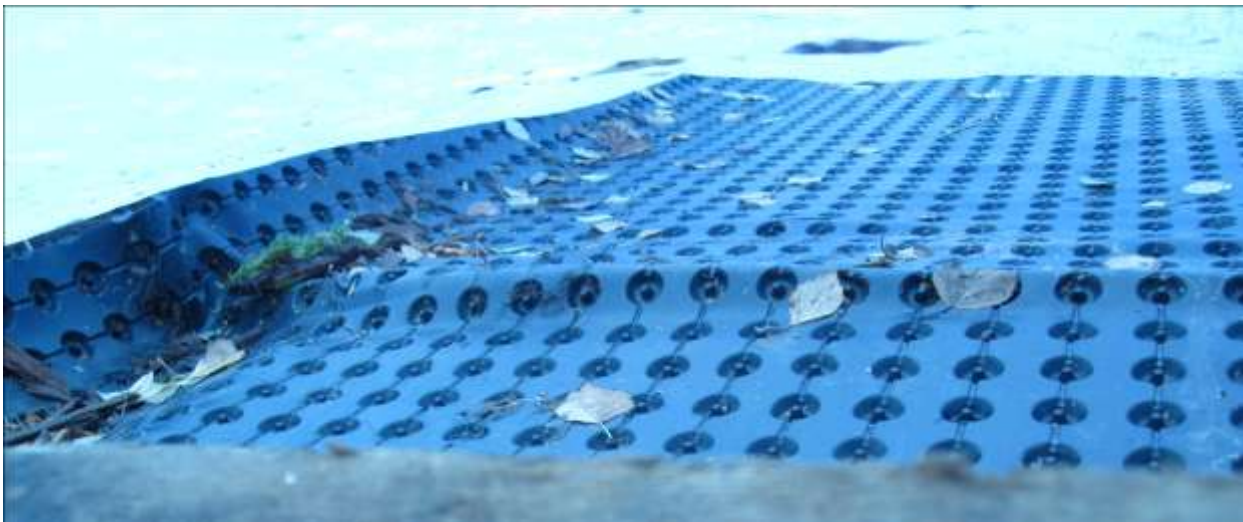
Gavelsvalen med rötangrepp i undertaket.

Linbastans interiör.

Nävern inför läggningen.

Det gamla tätskiktet i form av en Platon-matta hade kasat ner och veckat sig.

Det nylagda taket synas av Joel Catoni.

Ett omlagt hörn av taket.

Gavelsvalen efter byte av flera takbrädor.

Flera av undertakets brädor fick bytas.